

Mars 2012 (2)

Hva er maskulinitet?

Av Arild Brock, sosiolog

Du får her litt starthjelp i spørsmålet om hva det vil si å være mann. Det er mye jobb med å finne en fornyet mannsrolle, og denne jobben er bare påbegynt. Du må derfor gjøre mye selv.

To kjente tilbud

Jeg mener det foreligger to ulike tilbud til menn når det gjelder mannsrolle i dag. Du vil kanskje kjenne igjen disse. Det ene kan vi kalle det kommersielle tilbudet. Jeg lar her de to bladene *Vi menn* og *Mann*, som begge utgis av forlaget Egmont, representere det kommersielle. Bladene har til sammen et meget stort opplag. Det andre tilbudet er det offisielle, statlige som kan representeres ved regjeringens mannsmelding, St.meld. nr. 8 (2008–2009). Stortingsmeldingen bygger blant annet på norsk kjønnsforskning.

Egmont-mannen representerer en forståelse av det mannlige som er nokså uendret siden 1950-tallet. Bladene skriver om tøffe ting, og påfallende mye av stoffet er hentet fra utlandet. F. eks. handler *Vi Menn* nr 9 2012 om umenneskelig hardt gruvearbeid i Bangla Desh, jakt på piratkopiering av merkevarer i Sverige, menneskeetende hai i Sør-Afrika, fantastisk pistol utviklet i Østerrike og testing av ny Mercedes i San Francisco. Marsnummeret av bladet *Mann* fra samme år inneholder en rekke portrettintervjuer av menn: en regissør som har laget action-komedie, en skuespiller som har spilt agent, en musiker som har spilt med Bruce Springsteen og en som er komiker. Bladet kjennetegnes videre av en ironisk-humoristisk tone. Man snakker liksom ikke om interesseområder for menn eller i en mannlig kontekst med alminnelig, avslappet alvor. Begge bladene inneholder annonser og kjøpetips om andre kommersielle tilbud for menn.

Stortingsmeldingen viser et mannsbilde som er helt annerledes. På forsiden er det bilde av et spedbarn, barnets far og farfaren. Her settes menn som pappaer i sentrum. Videre er det den ømme og empatiske siden ved foreldrerollen som framheves. Stortingsmeldingen kan etter min oppfatning oppsummeres i to punkter: 1) Menn bør satse på feminine verdier som nærhet og empati. 2) Menn trenger ikke skaffe seg tradisjonelle maskuline ferdigheter som styrke og utholdenhet.

I den norske samfunnskulturen raser det etter min oppfatning en "stille krig" mellom det tradisjonelle mannsbildet, som videreføres på en enkel måte av det nevnte forlaget, og det motsatte bildet som den offentlige kjønns- og likestillingspolitikken fremmer. Min anbefaling er å unngå kryssilden på denne slagmarken.

Det essensielt maskuline

Utenfor kryssilden mellom staten og det kommersielle kan det bygges et tredje alternativ. Jeg mener menn bør søke det essensielle i det tradisjonelt mannlige. Med utgangspunkt i det essensielt maskuline kan man så finne konkretiseringer relevante for vår tid. I tillegg kan en søke å kombinere noe feminint med det maskuline.

Jeg kan ikke si at mitt arbeid med å definere mannlighet ut fra denne tilnæringsmåten er drevet svært langt. Men arbeidet er i alle fall påbegynt, og jeg har ikke sett andre i Norge tilby noe liknende.

Det er vanskelig å finne begrepskjennetegn for maskulinitet som kan regnes som grunnleggende. Men det går an å finne "innganger" til begrepet! Stikkordene nedenfor kan ses som fire av flere mulige innganger til begrepsparet maskulinitet og femininitet.

Maskulin	Feminin
klar	diffus
lukket	åpen
avstand	nær
hard	myk

Andre par av kjennetegn kunne også stilles opp. Godtar man den innledende begrepsbestemmelsen ovenfor, vil det uten tvil være slik at begge kjønn kan ha begge typer ferdigheter/trekk. Det finnes dermed variasjon, og frihet for den enkelte i forhold til biologisk kjønn. Frihet til tross, mener jeg likevel at maskulinitet er mer vesentlig for en mann enn for en kvinne. Dette er hva jeg vil kalle den maskuline utfordring: en mann må forholde seg til det dypere liggende og tidsuavhengige begrepet maskulinitet for å finne ut hvem han er, og hvem han skal og vil være. Når det er sagt, kan det tilføyes at enkelte menn kanskje naturlig er overveiende feminine. Det essensielt maskuline kan ses som en "arv" og en utfordring til alle menn.

Det er videre min erfaring at begrepene maskulinitet og femininitet er kontekstuelle slik at den beste forståelse får du gjennom drøfting av konkrete eksempler. Jo flere eksempler, jo rikere forståelse.

Eksemplet klarhet

En mann (eller kvinne) kan f.eks uttrykke seg med klarhet, skriftlig eller når han uttrykker seg i tale. Men hva er det motsatte av klarhet? Vi tenker da straks på uklarhet. Hvis dette skulle være den feminine motsats til klarhet, ville det maskuline og det feminine komme ut med ulik verdiladning. Uklarhet er negativt ladet.

Min tanke er imidlertid at det feminine og maskuline har lik verdi. I stedet for uklarhet kan diffushet være det feminine motstykket til klarhet. Har vi da likeverd mellom klarhet og diffushet? Fortsatt ikke helt. Diffushet kan kanskje være ok i noen sammenhenger, men vil i andre tilfeller ses som negativt. Jeg fastholder likevel at diffushet er det rette motstykket til klarhet.

Om diffushet har lavere "status" enn klarhet, skyldes det etter min mening en ubalanse i samfunnskulturen. I dette tilfellet undervurderes altså det feminine. Diffushet kan være nyttig i mange sammenhenger. At diffushet undervurderes er

imidlertid ikke til hinder for at klarhet også i praksis kan bli satt mindre pris på enn fortjent. To tydelige og motsatte ferdigheter som peker i hver sin kjønnsretning kan bli nedvurdert samtidig.

La oss se på et konkret eksempel. I en nær relasjon (familie) kan det være behov for å fortelle hverandre "sannheter" en gang i blant. Av og til er det da best å være diffus. La oss tenke oss at din 13-årige datter eller sønn forteller at han/hun skal tjene 50 000 kr ved å jobbe på Rimi og reise som backpacker til Australia neste sommer. Du må da få sagt at planen ikke er særlig realistisk verken når det gjelder finansiering eller "utreisetilattelse". Man kan da si dette med klare ord, men kunne det også sies på en mer diffus og mildere måte? Dersom jenta/gutten er følsom og har lagt "prestisje" i planene, kan det være behov for det sistnevnte. Diffusitet vil vanligvis bety at ting kommer fram på en myk måte. Hva med et svar som: *Jeg tror jeg ville savne deg for mye. Du er enda er så liten og søt.* Neppe noe godt svar, etter min mening. Dette svaret er ikke diffust, det er snarere uklart. Svaret er unnvikende.

Jeg må anstrenge meg for å prøve å finne et godt diffust svar i reise-eksemplet ovenfor. Som mann føler jeg meg her på bortebane. Jeg skulle nok hatt tøffhet til å svare et klart nei til en sønn/datter. Men kan jeg komme opp med et godt, diffust svar? Kanskje ligger løsningen her i ansiktsuttrykk og bruk av stemmen snarere enn i verbale formuleringer. *Jeg tror nok ikke det* i kombinasjon med et klapp på hodet? Eller er *Det er fint å ha drømmer* et godt svar?

Også utenfor familien, f.eks. i organisasjonsarbeid, er det behov for å være diffus. Ikke minst i politisk arbeid er det å samle et viktig aspekt. En diffus formulering av en holdning i et politisk spørsmål kan i noen tilfeller være mer samlende enn et klart standpunkt. Også her er det et poeng å unngå uklarhet. En formulering som er åpenbart selvmotsigende, er ikke diffus, men uklar. Uklarhet skaper forvirring og frustrasjon. Kanskje utvikler vi evnen til å uttrykke oss diffust for lite i vårt samfunn, slik at hver gang vi ikke vil være klare, tyr vi til uklarhet. Men som antydning ovenfor, kan det ikke utelukkende at både klarhet og diffusitet er mangelvare samtidig.

En viss utdyping gjennom andre eksempler kan du finne på det kjønnspolitiske nettstedet Maskulinist.no.

Stereotypi?

Den oppfatning om maskulinitet som er beskrevet ovenfor, er i alle fall ikke stereotyp i den forstand at alle menn skal være på en bestemt måte. En stereotypi defineres som en rigid forestilling, så rigid at man er blind for variasjon. (Psykologisk leksikon, Tano Aschehoug, 1996; Sosiologisk leksikon, Universitetsforlaget 1997.) Min erfaring er imidlertid at man risikerer å møte beskyldninger om stereotypi ved en hvilken som helst tanke man måtte ha om at maskulinitet skal bety noe bestemt. Man kan i så fall prøve å få begrepet stereotypi presisert. Kanskje har noen brukt uttrykket mot deg uten noen klar (!) tanke om hva det skal bety.

Det motsatte av bestemt, eller fast, er relativ eller relativistisk. Drives relativismen rundt et begrep for langt, mister begrepet innhold. Språklig kommunikasjon forutsetter tilstrekkelig felles forståelse av begreper. Blir mange begreper relative, mister vi faktisk noe av språket.

Trøstemaskulinitet

Menn tilbys i dag å trøste seg med maskulin utfoldelse i spill, idrett og annen sport. På disse arenaene er det akseptert å konkurrere for fullt og være sterkest, raskest, smartest osv. Jeg mener det ikke er noe galt med delta på slike arenaer. Det kan f eks være verdifull trening. Dessuten gøy! Det begrensede ved de tre aktivitetene er imidlertid at det som skjer, ikke er viktig for andre enn deltakerne selv. Det er ikke viktig hvem som vinner og hva som presteres. Alt er en intern sak mellom deltakerne, evt med et publikum som underholdes. Bortsett fra trenings- og underholdningsverdien tilfører spill, idrett og sport ikke verdi til samfunnet eller til menneskene.

Jeg mener derfor at det er problematisk om disse blir de eneste aktivitetene menn utfolder sin maskulinitet gjennom. Trening mister også verdi hvis de opptrente ferdighetene ikke brukes til noe. Tilbake står en da bare med underholdningsverdien, og bare i de tilfellene hvor det finnes et publikum. Og om maskulin utfoldelse til en viss grad aksepteres også på andre arenaer, er det kanskje bare på de nevnte trøste-arenaene at man kan ta i ordentlig? Det må være utilfredsstillende om underholdning er det eneste menns beste maskulinitet gir som resultat.

På andre enn de tre nevnte arenaene gjelder kanskje helt andre regler. Er det f eks greit å uttale seg med klarhet i en offentlig debatt? Hvordan reagerer folk? Er det best å være litt diffus (eller uklar)? Styrker eller svekker du din mulighet for å bli lyttet til ved å være klar? Hvis reglene utenfor spill, idrett og annen sport innebærer ekstra vanskeligheter for maskulin utfoldelse, fristes menn til å henlegge sin beste maskulinitet til Birkebeinern heller enn til f eks styremøter, offentlig debatt eller seriøse diskusjoner med arbeidskolleger, venner og andre. I så fall vil jeg si at maskuliniteten er blitt til trøstemaskulinitet.

INNHOLD

To kjente tilbud.....	1
Det essensielt maskuline	2
Eksemplet klarhet	2
Stereotypi?	3
Trøstemaskulinitet	4

Forfatterpresentasjon

Arild Brock er sosiolog og rådgiver med tilleggsutdanning i psykoterapi. Han har skrevet artikler i ulike medier og holdt foredrag om "Konflikthåndtering" (2001) og om "Fedres kamp for likeverd" (2004) i NRK P2-akademiet. Han er forfatter av artikkelen "Menns og kvinners foreldreskap etter et samlivsbrudd" i antologien "Utfordrende foreldreskap" av Bente Puntervold Bø og Bennedichte C R Olsen (red), Gyldendal akademisk, 2008, og redaktør av nettstedet Maskulinist.no.

Andre artikler på Råd & Dåd

Maskulinisme i Norge. Hvorfor tenker så få på hva en motpol til kvinnebevegelsen kan være? Artikkelen gir deg et nytt blikk på kvinner og menn i samfunnet. 7 sider, referanser.

Farsrolle for menn. Det finnes viktige maskuline sider ved foreldreoppgaven, men i dag snakkes det overveiende om omsorg og de feminine sidene. Artikkelen styrker ditt grunnlag for å utforme en farsrolle. 7 sider, referanser.

Veien mot likeverdig foreldreskap. Hvis det gode prinsippet "best for barnet" ligger til grunn, er det da relevant å ta opp likestilling? Artikkelen gir deg essensen i barnefordelingens politikk og drøfter hvordan de to prinsippene likestilling og best for barnet står i forhold til hverandre. 7 sider, referanser.

© Arild Brock Rådgivning

Opphavsrett er beskyttet av norsk lov. Alle begrensninger som følger av opphavsretten forbeholdes, herunder forbud mot viderekopiering og videreformidling i elektronisk form.